

NATIONAAL ACTIEPLAN 'ONDERNEMINGEN EN
MENSENRECHTEN'

Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel

W www.serv.be – T +32 2 209 01 11 – E info@serv.be

Adviesvraag	Ontwerp van Nationaal Actieplan van België voor de implementatie van de richtlijnen van de Verenigde Naties inzake ondernemingen en mensenrechten - 2023
Adviesvrager	Zakia Khattabi – Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en Green Deal; Hadja Lahbib - Minister van Buitenlandse Zaken, Europese Zaken en Buitenlandse Handel, en de Federale Culturele Instellingen
Ontvangst adviesvraag	19 juli 2023
Decretale opdracht	SERV-decreet 7 mei 2004 art. 20 (SAR-functie)
Goedkeuring raad	25 september 2023
Contactpersoon	Wim Knaepen wknaepen@serv.be

Mevrouw Zakia Khattabi

Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en Green Deal

FINTO-Kruidtuinlaan 50 – 5de verdieping

B-1000 Brussel

Mevrouw Hadja Lahbib

minister van Buitenlandse Zaken, Europese Zaken en Buitenlandse Handel

en de Federale Culturele Instellingen

Karmelietenstraat 15 – 5de verdieping

B-1000 Brussel

2^e Nationaal Actieplan ‘Ondernemingen en Mensenrechten’

Mevrouw de minister

De SERV werd op 19 juli 2023 om advies gevraagd over het ontwerp van 2de Nationaal Actieplan ‘Ondernemingen en Mensenrechten’.

De SERV hecht veel belang aan het vraagstuk van ondernemingen en mensenrechten

De SERV vindt het positief dat zowel de federale als regionale adviesraden waarin de sociale partners vertegenwoordigd zijn, betrokken worden in het totstandkomingsproces van het Nationaal Actieplan. Daardoor kan het Nationaal Actieplan bogen op een brede politieke én maatschappelijke gedragenheid.

Instrumenten zoals de verdragen van de IAO, en vooral de acht fundamentele IAO-verdragen, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de VN¹ en het daaruit voortvloeiende pact van de Verenigde Naties over de economische, sociale en culturele rechten en het Internationale Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, het Europees verdrag voor de rechten van de mens, het Europese Handvest van de Grondrechten, het Europees sociaal handvest alsook de Europese pijler van Sociale Rechten, vormen voor de SERV de kern van die rechten, die in alle omstandigheden geëerbiedigd moeten worden.

---

¹ Alsook de zeven VN-mensenrechtenverdragen en bijbehorende comités die specifieke aandacht besteden aan een groep mensen of aan een bepaald recht.

Het moge duidelijk zijn dat de SERV veel belang hecht aan het vraagstuk van de ondernemingen en de mensenrechten. De SERV kan terugvallen op een rijke historiek van publicaties, events en studierapporten, waarvan er hierna enkele worden geciteerd.

De Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties heeft op 17 juni 2011 de 31 richtlijnen inzake ondernemingen en mensenrechten goedgekeurd en heeft daarmee het referentiekader 'beschermen, respecteren en remediëren' van 2005 willen operationaliseren. Dat referentiekader vormde een conceptueel raamwerk dat het mogelijk maakte de kwestie van de ondernemingen en de mensenrechten op een unieke manier aan te kaarten. Het bevatte drie pijlers: de verplichting van de staat om mensen te beschermen tegen mensenrechtenschendingen door derden, waaronder de ondernemingen; de verantwoordelijkheid van ondernemingen om de mensenrechten te respecteren; de noodzaak om slachtoffers van mensenrechtenschendingen toegang te verschaffen tot effectieve remediëring.

De SERV was en is actief in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)

De SERV wijst erop dat zowel de overheid als de ondernemingen moeten zorgen voor de uitvoering van dat referentiekader en van de 31 richtlijnen. Dit gebeurt met name door middel van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). De SERV was en is zich bewust dat er voor de werkgevers- en de werknemersorganisaties een belangrijke rol weggelegd is om die thema's onder de aandacht te brengen.

- Reeds in 2007 heeft het advies- en studie bureau Sustenuto in opdracht van de SERV een expertenrapport uitgevoerd.² Dit expertenrapport beoogde ondernemingen, werkgevers- en sectororganisaties, vakbonden, overheden en andere maatschappelijke actoren inzicht te geven op de belangrijke aspecten en kenmerken van de ontwikkelingen van MVO tot dan toe, zowel internationaal als in Vlaanderen. De sociale partners namen toen het engagement om via disseminatie en sensibilisering MVO in Vlaanderen verder te mainstreamen.

---

² Sustenuto (2007), *Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Van goede indruk maken, naar duurzame indruk achterlaten*, in opdracht van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, 5 oktober. <https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/pdfpublicaties/1211.pdf>

- De Stichting Innovatie & Arbeid – die deel uitmaakt van de SERV – publiceerde in 2010 een informatiedossier over MVO.³
- Summum was het Pact 2020⁴, de gezamenlijke langetermijnvisie, -strategie en -acties van de Vlaamse regering en de sociale partners. Daarin werden 20 doelstellingen opgenomen, nadien aangevuld met concrete streefcijfers.⁵ In Doelstelling 19 (onder het hoofdstuk Sociaal overleg en stakeholderschap) wordt onder meer volgende deeldoelstelling geformuleerd: *“Meer organisaties en ondernemingen nemen maatschappelijke verantwoordelijkheid op en MVO is algemeen verspreid. Organisaties en ondernemingen worden daarbij ondersteund door de sociale partners en door de overheid.”* Om deze deeldoelstelling te bereiken *“ontwikkelt de Vlaamse regering in overleg met de Vlaamse sociale partners binnen de VESOC-context een indicator die maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) goed in kaart brengt”*.
- Meer recent formuleerde de SERV op eigen initiatief een advies over duurzaam internationaal ondernemen.⁶ In dit advies onderstreepte de SERV dat verduurzaming van het internationaal ondernemen en *due diligence* hoog op de agenda moeten blijven, gezien het strategisch belang voor ondernemingen in het algemeen, en voor ondernemingen uit de social profit in het bijzonder. ‘Verduurzaming’ moet volgens de SERV ook in de context van internationaal ondernemen ruim bekeken worden en betrekking hebben op de vijf P’s, nl. *People, Planet, Prosperity, Peace* en *Partnerships*, de vijf grote thema’s van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG’s) van de VN.⁷
- De Commissie Diversiteit bij de SERV is dé plaats van overleg tussen de Vlaamse sociale partners en de kansengroepen. Sinds 2003 werken de Vlaamse sociale partners, LEVL en Handicap en Arbeid er structureel samen aan onderbouwde adviezen in consensus over evenredige arbeidsdeelname, diversiteit en gelijke behandeling. Voor de Commissie Diversiteit is het VN-verdrag voor personen met een handicap het richtinggevend

---

³ Stichting Innovatie & Arbeid (2010), Informatiedossier Maatschappelijk verantwoord ondernemen: *“Duurzaam zaken doen duurt het langst”*, december. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/20110222_MVO_Duurzaam_zaken_doen_duurt_het_langst_dec2010.pdf

⁴ Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité (2009), *Pact 2020: Een nieuw toekomstpact voor Vlaanderen. 20 doelstellingen*, 19 januari. <https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/pdfpublicaties/1450.pdf>

⁵ SERV (2009), *Pact 2020: Stapstenen voor de nieuwe Vlaamse regering*, 10 juni. <https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/pdfpublicaties/1616.pdf>

⁶ SERV (2021), *De vlucht vooruit met duurzaam internationaal ondernemen*, 10 mei. https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20210510_%20De%20vlucht%20vooruit%20met%20duurzaam%20internationaal%20ondernemen_ADV.pdf

⁷ Zie ook SERV (2018), *Conferentie transparantie in de toeleveringsketen*, 26 november. <https://www.serv.be/serv/evenement/conferentie-transparantie-toeleveringsketen-innovatieve-technologieen>

kader voor het verhogen van de werkzaamheidsgraad van personen met een arbeidshandicap in Vlaanderen en het realiseren van gelijke kansen en gelijke behandeling van deze groep.

- Ook de Commissie Sociale Economie⁸ – in de schoot van de SERV – besteedt aandacht aan maatschappelijk verantwoord ondernemen in het kader van de sociale economie.
- Verder is de SERV ook actief op het vlak van internationale samenwerking en kennisuitwisseling. Na de Europese Unie zijn de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO)⁹ en de OESO de belangrijkste internationale instellingen voor de SERV. De Internationale Arbeidsorganisatie in Genève is de enige VN-instelling die als tripartite orgaan mee beheerd en gestuurd wordt door de sociale partners. Voor de SERV biedt deze instelling dan ook een uitgelezen mogelijkheid om zijn internationale missie waar te maken. Dankzij en in samenwerking met de Vlaamse Regering – die voor de multilaterale samenwerking uitgebreide financiële middelen ter beschikking stelt – heeft de SERV meegewerkt aan diverse opleidingsprojecten in sociaal overleg. Het thema ‘waardig werk’ is daarbij in een aantal (afgelopen) projecten aan bod gekomen.¹⁰

---

⁸ Zie bijvoorbeeld Adviescommissie Sociale Economie (2022), *Samen tegen illegale tewerkstelling*, 19 december. [Illegale tewerkstelling \(commissieeconomischemigratie.be\)](https://www.commissieeconomischemigratie.be)

⁹ Vanaf 2016 heroriënteerde de Vlaamse Regering de samenwerking met de Internationale Arbeidsorganisatie en legde de focus op de verbetering van de positie van vrouwen en jongeren op de arbeidsmarkt en de werkvloer. Daarnaast vindt elk jaar in juni de Internationale Arbeidsconferentie plaats in Genève. 183 landen sturen afgevaardigden van de regering, van de werkgeversorganisaties en van de vakbonden naar de Conferentie die er de internationale arbeidsnormen en beleidsteksten bespreken en goedkeuren. In functie van de agenda van de jaarlijkse Arbeidsconferentie stelt de Vlaamse vertegenwoordiger bij de multilaterale instellingen in Genève jaarlijks een afvaardiging samen die de Vlaamse overheid zal vertegenwoordigen. De SERV stuurt meestal een vertegenwoordiger uit. Deze maakt dan deel uit van de Belgische overheidsdelegatie. Verder neemt het SERV-secretariaat deel aan het netwerk van de ILERA (International Labour and Employment Relations Association). Deze internationale vereniging telt meer dan 1.000 leden en is gevestigd in de schoot van de IAO in Genève. De bedoeling van de organisatie is vooral internationale uitwisseling van kennis en ervaringen in sociaal overleg en industriële relaties.

¹⁰ 2013-2015 Follow up project Promotie van waardig werk en sociaal overleg in de Zuid-Afrikaanse haven Richards' Bay en Mozambique

2013 Het SERV-secretariaat nam in juni 2013 deel aan een workshop in Ankara in het kader van het IAO-project Waardig werk in de groene economie.

2011-2013 Promotie van waardig werk en sociaal overleg in de Zuid-Afrikaanse haven Durban, in samenwerking met APEC en de Vlaamse Havencommissie; Dit is een gemeenschappelijk Vlaams-Nederlands project dat naast een (klein) luik sociaal overleg ook vele technische opleidingen organiseerde.

De SERV wijst op het belang van de SDG's voor de invulling van het vraagstuk van ondernemingen en mensenrechten.

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is geen op zichzelf staand concept. Het is de vertaling naar de ondernemingen van het streven naar duurzame ontwikkeling. Dit streven ontwikkelde zich in de recente jaren sterk onder impuls van de SDG's van de VN.

- De SERV attendeert op het belang van de mensenrechten in het kader van de SDG's en wijst erop dat de SDG's zich niet alleen richten tot ontwikkelingslanden. Rijkere landen moeten zich zowel inspannen om in eigen land en voor de eigen burgers de duurzame doelen te verwezenlijken als solidariteit tonen met de inspanningen voor de SDG's in ontwikkelingslanden.

De zorg voor de SDG's ligt bovendien niet alleen bij de overheid, maar bij de gehele samenleving. Het zijn met name veranderingen in het eigen leven en gedrag die deze doelen haalbaar maken. Overheid, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers delen dus een verantwoordelijkheid.

Doelstellingen die de samenhang tussen de sociale, economische en milieudimensies van ontwikkeling in relatie tot ondernemingen en mensenrechten tot uitdrukking brengen, zijn onder meer SDG1 (uitbannen van alle vormen van (extreme) armoede), SDG8 (eerlijk werk en economische groei), SDG10 (verminderen van ongelijkheid binnen en tussen landen) en SDG13 (actie om klimaatverandering tegen te gaan).

- Voor de SERV is het belangrijk om de voortgang van de implementatie van de SDG's goed te monitoren.¹¹ In een zeer recent gezamenlijk advies van de regionale sociaal-economische raden, de MINA-raad en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling werd onderstreept dat *"het maken van een Voluntary Nationale Review een gelegenheid is om een grondige evaluatie te maken van de implementatie van de SDGs. Terwijl een eerste VNR meestal een 'nulmeting' is, zou een tweede VNR veel meer een evaluatie moeten zijn waarin met een kritische blik naar het eigen functioneren wordt gekeken. Die evaluatie zou*

---

¹¹ Zie ook SERV (2021), *Advies Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4)*, 30 augustus. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-vlaamse-strategie-duurzame-ontwikkeling-vsdo4>

*dan moeten leiden tot betere beleidsantwoorden op de grote maatschappelijke uitdagingen."*¹²

In casu geldt dit uitgangspunt ook voor het naleven van de mensenrechten. De SERV vindt het daarom positief dat actiemaatregel 31 'extra focus op de mensenrechten in de SDG-barometer' hieraan aandacht besteedt. De SERV merkt overigens op dat de Vlaamse overheid een SDG-implementatieagenda heeft ontwikkeld met enerzijds een lange termijnvisie afgestemd op de SDG's ('Visie2050: Een lange termijnstrategie voor Vlaanderen') en anderzijds de vertaling van de visie naar een Vlaams SDG-doelstellingenkader 2030 ('Vizier 2030') dat jaarlijks wordt gemonitord.¹³ De SERV adviseert de Vlaamse Regering bij de opmaak van de strategie per legislatuur en volgt de implementatie ervan op.¹⁴

Ook de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) biedt mogelijkheden voor de opvolging van mensenrechten

Tenslotte wil de SERV nog een lopend project onder de aandacht brengen dat verband houdt met actiemaatregel 7 'Omzetting van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) in Belgisch recht' in het luik 2 'Rapportage en transparantie aangaande ondernemingen en mensenrechten'. De ondernemingen die onder het toepassingsgebied van de CSRD vallen, zullen zogenaamde duurzaamheidsinformatie in hun jaarverslag en bestuursverslagen moeten opnemen over, enerzijds, de impact van de onderneming op ESG-factoren (*Environmental, Social* en *Governance*) en, anderzijds, de impact van de ESG-factoren op de onderneming zelf (dit is de dubbele materialiteit).

De CSRD verplicht ondernemingen die onder het toepassingsgebied vallen tevens om de duurzaamheidsprestaties van hun stakeholders, waaronder ook toeleveranciers en andere ondernemingen in de waardeketen, op te nemen in hun eigen rapport. De rapportering moet voorts gebeuren in overeenstemming met de *European Sustainability Reporting Standards* (ESRS). Deze

---

¹² SERV, brupartners.brussels, CESE Wallonie, WSR, frdo/cfdd, & MINA-raad (2023), *Advies over het ontwerp van de Voluntary National Review 2023*, 27 maart. <https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/Advies%20VNR%20Avis%20VNR%20NL.pdf>

¹³ <https://www.vlaanderen.be/uw-overheid/beleid/het-vlaamse-beleid-voor-duurzame-ontwikkeling/vlaamse-strategie-duurzame-ontwikkeling/over-vizier-2030>; <https://www.vlaanderen.be/uw-overheid/beleid/het-vlaamse-beleid-voor-duurzame-ontwikkeling/vlaamse-strategie-duurzame-ontwikkeling/monitoring-vizier-2030>; Zie ook SERV (2018), *Advies 'Ontwerp Vlaams doelstellingenkader 2030'*, 3 april. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-ontwerp-vlaams-doelstellingenkader-2030>

¹⁴ Zie SERV (2021), *Advies Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4)*, 30 augustus. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-vlaamse-strategie-duurzame-ontwikkeling-vsdo4>

standaarden bestrijken het volledige scala van milieu-, sociale en governance issues, waaronder klimaatverandering, biodiversiteit én mensenrechten. De Europese Commissie heeft op 31 juli een eerste set van 12 standaarden aangenomen (milieu, sociale en crosscutting standaarden).

Het SERV/StIA-project zoomt dieper in op de impact van de rapporteringsrichtlijn op de bedrijfsvoering en de interne organisatie van de ondernemingen om zich te conformeren aan de duurzaamheidsrapportering. Op basis van de resultaten zal de SERV zich beraden over mogelijke acties naar het Vlaamse beleid toe.

Samen met de inbreng van de andere geconsulteerde adviesraden hopen de Vlaamse sociale partners met dit advies een bijdrage te leveren aan de verdere finalisering van het Nationaal Actieplan 'Ondernemingen en Mensenrechten'.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Caroline Copers
voorzitter